Sivistysvaliokunnalle

Asia: E-kirjojen ja e-äänikirjojen kirjastokäytön korvaus
Viite: HE 46/2023 vp

Kiitämme mahdollisuudesta tulla kuulluksi asiassa

Hallituksen esitys on selkeä ja tasapuolinen. Pidämme yhdenvertaisen kohtelun kannalta välttämättömänä, että myös äänikirjojen lukijoille säädetään tekijänoikeuslain 38 a §:ssä oikeus korvaukseen e-äänikirjojen kirjastokäytöstä, toisin kuin vuoden 2023 osalta on toimittu.

Äänikirjan lukijalla on teoksen esittämiseen perustuva tekijänoikeuslain 45§:n mukainen oikeus. Ja kuten hallituksen esityksen perusteluosassa todetaan, ilman äänikirjan lukijaa ei olisi äänikirjaa. Moni äänikirjan kuuntelija valitsee jopa kuunneltavat kirjat lukijoiden perusteella.

On valitettavaa, ettei e-kirjastokäytön korvauksen määrärahaa nosteta vuoden 2023 tasosta, vaikka nyt lisätään äänikirjojen lukijat korvauksen piiriin, kuten olisi siis pitänyt itse asiassa tehdä jo vuonna 2023. Määrärahan pienuus on saanut aikaan ikävää vastakkainasettelua, kun kirjailijajärjestöt vastustavat lukijoiden ottamista korvauksen piiriin. Määrärahan pienuus ei saa kuitenkaan johtaa siihen, että tekijänoikeuden periaatteita ja tasapuolisen kohtelun periaatteita rikotaan.

Näyttelijäliitto pitää tärkeänä, että korvauksen kokonaistasoa nostetaan viimeistään seuraavassa valtion budjetissa.

Hallituksen esitystä ottaa korvauksen piiriin lukijat on vastustettu mm. Kristiina Harengon Opetus- ja kulttuuriministeriölle E-aineistojen kirjastokäytön korvaamista koskevassa selvityksessä 2022:22 esillä olleiden perusteluilla.

Selvityksessä todettiin, että esittävällä taiteilijalla on tekijänoikeuslain 45§:n mukainen tekijänoikeus ja että hänellä on oikeus kieltää yksinoikeutensa piiriin kuuluva kirjastokäyttö, mutta kustantajien tulisi huolehtia, että kustantajat hankkivat e-lainauksen edellyttämät oikeudet lukijalta. Lainsäätäjä ei voisi mielestämme toimia niin, että se kehottaisi kustantajia hankimaan lukijoiden oikeudet ja säätäisi **samaan** teokseen eli **äänikirjaan** kirjailijoille, kääntäjille, kuvittajille ja valokuvaajille luovuttamattoman korvausoikeuden. Äänikirja on yhteisteos, jonka tekemiseen myös lukija osallistuu tekijänoikeuslain 45§:n mukaisesti. Harengon selvityksen mukainen ratkaisu ohjaisi jopa nk. buy-outiin eli ostamaan lukijoiden oikeudet kertakorvauksella, mikä olisi vastoin tekijänoikeuslain 28a§:n asianmukaista ja oikeasuhtaista korvauksen periaatetta ja lain perusteluissa mainittua DSM-direktiivin periaatetta, että kertakorvaus ei saa olla pääsääntö. Lainsäätäjä ei voi ohjata tekijänoikeuslain vastaiseen sopimiseen.

Äänikirjat ovat näyttelijöille merkittävä tulonlähde. Näyttelijäliitto ry toteutti tammikuussa 2023 jäsenilleen kyselyn äänikirjojen lukemisen taloudellisesta merkityksestä, työskentelytavasta ja korvauksen määrittämisestä. Kyselyyn vastasi 101 näyttelijää. Heistä kaikki toimivat äänikirjojen lukijoina eli ääninäyttelijöinä. Vastaajien mukaan äänikirjojen lukijatulot muodostavat keskimäärin noin kolmanneksen heidän vuotuisista tuloistaan. Kysely kuvaa hyvin sitä, miten tärkeä toimeentulon lähde äänikirjojen lukeminen on näyttelijöille.

Näyttelijäliitto on vuonna 1913 perustettu ammattiliitto ja kulttuurijärjestö, joka edustaa noin 2000 ammattinäyttelijää. Suurin osa kuunnelluimmista äänikirjoista on näyttelijöiden lukemia. Näyttelijäliitto on kerännyt näyttelijöiltä valtuudet hallinnoida näyttelijöiden tekijänoikeuksia, mukaan lukien audioteoksiin eli esim. äänikirjoihin liittyvät oikeudet. Näyttelijäliitolla on siis valmius aktivoida oikeuksien hallinnointi ja sopia niiden hallinnoinnista Kopioston kanssa.

Näyttelijäliitto on Kopioston jäsen ja Kopiosto hallinnoi ja tilittää monia näyttelijöiden oikeuksia. Kopiosto on maksanut lainauskorvausta kuvittajille ja valokuvaajille ja sillä on edellytykset ja valmiudet sopia muiden tekijänoikeusjärjestöjen kanssa korvausten jaosta ja tilittää myös lukijoiden e-kirjastokäytön korvaukset. Lisäksi haluamme tuoda esille, että lukijoiden tiedot löytyvät kirjastojen tietokannoista ja äänikirjojen metadatasta, joten lainaustietojen perusteella pystytään kohdentamaan korvaukset lukijoille samalla tavalla kuin muille korvauksen saajille.

Mielestämme hallituksen esitystä ei tule muuttaa.

Helsingissä 16.10.2023

Näyttelijäliitto – Skådespelarförbundet ry.

Elina Kuusikko
Toiminnanjohtaja